

Kajaanin kaupunki

Kajaanin kaupungin talousarvion 2025 ja taloussuunnitelman 2026–2027 LAADINTAOHJE

Kaupunginhallitus 18.6.2024

Sisällysluettelo

1. Taloussuunnittelun tavoitteet ja periaatteet	3
2. Vuoden 2025 talousarvioraami	4
3. Talousarvion tavoitteiden asettaminen	9
3.1 Kaupunkistrategia	9
3.2. Toiminnallisten tavoitteiden määrittäminen, sisäinen valvonta ja riskienarviointi	9
3.3. Käyttötalouden ja investointien suunnittelu	11
4. Kaupungin liikelaitokset	15
5. Tytäryhteisöt	15
6. Kuntayhtymät ja niiden liikelaitokset.....	16
7. Talousarvion valmisteluaikataulu	17

1. Taloussuunnittelun tavoitteet ja periaatteet

Kunnan taloussuunnittelussa toiminnalla ja taloudella on kiinteä yhteys. Talousarviossa ja -suunnitelmassa tulee osoittaa riittävät resurssit asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi sekä osoittaa, miten toiminta ja investoinnit rahoitetaan. Suunnitelmien tulee turvata kunnan tehtävien hoitaminen. Toisaalta suunnitelmien on oltava realistisia siten, että kunnan talouden tasapaino voidaan säilyttää tai saavuttaa suunnittelukaudella. Talousarvion laadinnassa on otettava huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet.

Talouden suunnittelussa lähtökohtana ovat strategiassa kunnan toiminnalle asetetut pitkän aikavälin tavoitteet, ennakoitujen talouden kehitysnäkymät, arvioitu väestön ja elinkeinojen kehitys sekä muut toimintaympäristön muutokset. Talousarviossa ja -suunnitelmassa otetaan huomioon koko kuntakonserni niin, että tytäryhteisöjen toiminta ja talous kytketään tavoitteiden avulla tiiviisti kunnan strategiaan.

Talousarvion tavoitteet

Kuntalaki edellyttää kunnan toiminnalta tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta. Valtuuston ja kunnan muiden toimielinten on talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksyttävä toimintaa ja taloutta koskevat tavoitteet. Toiminnan tavoitteilla ohjataan kunnan toimintaprosesseja ja talouden tavoitteilla tulo- ja pääomarahoitusta sekä resurssien jakoa. Tavoitteet on pyrittävä asettamaan siten, että ne kattavat tehtäväalueen perustehtävät ja ovat toteutettavissa niihin osoitetuilla voimavaroilla.

Kunnan toiminnalle asetettavien tavoitteiden tulee olla mahdollisimman konkreettisia ja yksiselitteisiä. Tavoitteiden laadinnassa tulee huomioida seuraavat asiat:

- Tavoitteiden tulee tukea kuntastrategian toteuttamista.
- Tavoitteiden tulee kuvata kunnan aikaansaannoskykyä ja positiivisia vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin sekä kunnan elinvoimaisuuteen. Hyvinvointihyödyillä tarkoitetaan kunnan toimenpiteillä aikaansaatuja positiivisia vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin.
- Tavoitteita tulee asettaa mahdollisimman kattavasti eri toiminnoille, mutta kuitenkin siten, että keskitytään esimerkiksi suoritettujen riskienarvioinnin perusteella olennaisiin tavoitteisiin.
- Tavoitteiden tulee olla riittävän haastavia, mutta kuitenkin niin realistisia, että ne on mahdollista saavuttaa esimerkiksi toimintaa tehostamalla.
- Asetettavien tavoitteiden tulee olla sellaisia, että kunta voi vaikuttaa omilla toimenpiteillä niiden toteutumiseen ja että niiden toteutumista voidaan mitata tai arvioida.

Talousarviossa asetetaan kaupungin aluetta, asemaa, väestöä ja kokonaistaloutta koskevat tavoitteet. Kokonaistaloutta koskevilla tavoitteilla on kiinteä yhteys kaupungin talouden vakauteen ja tasapainoon

Tavoitteiden mitattavuusvaatimus

Talousarvioissa ja -suunnitelmassa asetettavien tavoitteiden tulee olla selkeitä, jotta niitä voidaan mitata mahdollisimman yksiselitteisillä ja konkreettisilla mittareilla ja menetelmillä. Mittarit voivat olla määrällisiä tai laadullisia.

Riskienarviointi tavoitteiden asettamisessa

Talousarvion laadinnan yhteydessä tulee analysoida toimintaympäristön muutoksia, tunnistaa kunnan ja kuntakonsernin tavoitteita uhkaavia riskejä, arvioida niiden vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä laatia tarvittavat suunnitelmat ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. Asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttavien tapahtumien tunnistamisen ja arvioinnin tulee siten olla osa tavoitteiden asettamista.

2. Vuoden 2025 talousarvioraami

Talousarvioraami on kaupunginhallitukseen nähden sitova talousarvion valmistelupohja. Lautakunnat ja johtokunnat valmistelevat vuoden 2025 talousarvioesityksensä talousarvioraamin mukaisesti.

Talousarvioraami vuodelle 2025 on valmisteltu ulkoisten ja sisäisten tuottojen ja kulujen perusteella. Valmistelun lähtökohtana ovat vuoden 2023 tilinpäätös, vuoden 2024 talousarvio ja tilinpäätösennuste, talouden sopeuttamissuunnitelman vuodelle 2025 kohdistuvat euromääräiset vaikutukset sekä toimialojen tiedossa olevat toiminnalliset muutokset.

Talousarvioraamin lähtökohtana on kustannusten kasvun hillitseminen, talouden sopeuttamissuunnitelman mukaisten toimenpiteiden edistäminen ja investointien toteuttaminen talouden kantokyvyn mukaisesti. Talouden tasapaino tulee saavuttaa suunnittelukaudella 2025–2027.

Verotulot

Verotulojen ennuste perustuu 5/2024 Kuntaliiton laatimaan kuntakohtaiseen veroennustekehikkoon. Kunnallisverotuksen efektiivisyyttä parannettiin kehysriihessä poistamalla tulosta tehtävä ansiotulovähennys ja kasvatamalla vastaavasti ensisijaisesti valtion verosta tehtävää työtulovähennystä. Kunnallisveroa kasvattaa myös eläketulovähennyksen kiristäminen, työttömyysvakuutusmaksujen alentaminen sekä muiden veroperustemuutosten vaikutukset kunnallisverotuottoihin.

Yhteisöveroennuste perustuu kevään 2024 kuntatalousohjelman arvioon sekä alkuvuoden tilitystietoihin. Yhteisöverojen ennuste alentunut vuoden 2024 aikana, mutta talouden makroennuste lupaa parempaa kehitystä vuodelle 2025. Kajaanin yhteisöverojen jako-osuus on arvioitu vuoden 2024 tasoisena ja yhteisöverokertymän ennakkoidaan kasvavan 8,0 % vuoden 2024 tasosta.

Kiinteistöverotiedot perustuvat verohallinnon ennakkotietoihin. Kiinteistöveron tilitys kasvaa arviolta noin 7 % vuonna 2024. Kasvu johtuu pääosin maapohjan eriytetyistä kiinteistöveroprosentista, jonka alaraja on 1,30 %. Vuodelle 2025 kiinteistöverojen kertymän on arvioitu säilyvän vuoden 2024 tasolla.

Kaivosmineraalivero otettiin käyttöön 1.1.2024. Kaivosmineraalivero on uusi vero, jonka tarkoituksena on korvata uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöä Suomen valtiolle. Kaivosten sijaintikuntien osuus kaivosmineraaliveron tuotosta on 60 prosenttia ja valtion osuus 40 prosenttia. Verotuotto tilitetään niille kunnille, joissa kaivokset sijaitsevat. Terrafamen kaivosalue sijaitsee osittain Kajaanin alueella. Jos kaivos sijaitsee useamman kuin yhden kunnan alueella, osuus jaetaan pinta-alojen suhteessa. Sijaintikunta ja pinta-ala määräytyvät kaivoslainsäädännössä tarkoitetun lainvoimaisen luvan mukaan. Tilityksessä ei huomioida kaivoksen apualueen pinta-alaa. Kajaanin osalta Terrafamen kaivosalueen määräytyminen on selvityksessä, joten mahdollista kaivosverotuottoa ei huomioida talousarvioraamissa vuodelle 2025.

Kajaani				S
0				
Yhteenveto				
TILIVUOSI	2022	2023	2024**	2025**
Verolaji				
Kunnallisvero	134 497	64 297	64 359	66 372
<i>Muutos %</i>	3,3	-52,2	0,1	3,1
Yhteisövero	9 440	6 335	6 972	7 529
<i>Muutos %</i>	9,5	-32,9	10,1	8,0
Kiinteistövero	11 181	11 360	11 840	11 778
<i>Muutos %</i>	5,9	1,6	4,2	-0,5
VEROTULO KIRJATTAVA	155 117	81 992	83 172	85 680
<i>Muutos %</i>	3,8	-47,1	1,4	3,0

Valtionosuudet

Valtionosuuksien arvio perustuu Kuntaliiton julkaisemiin ennakkollisiin valtionosuuslaskelmiin. Valtionosuuslaskelmat sisältävät TE-uudistuksen palveluiden ja työttömyysetuuksien rahoitusvastuun, veromenetysten korvauksen pienentymisen ansiotulovähennyksen poistamisen mukaisesti ja sote-vähennykset ja siirtolaskelmien tarkistaminen.

Valtionosuuksien arviossa on huomioitu kehysriihen ammatilliseen koulutukseen kohdistava rahoitusleikkaus, jonka vaikutus Kajaanin osalta on arviolta 1,4 milj. euroa kohdistuen opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuuksiin.

Talousarvioraamissa valtionosuuksia on arvioitu **kertyvän 54,4 milj. euroa**.

Talouden sopeuttamissuunnitelma 2023–2026

Kevään 2024 aikana päivitetty talouden sopeuttamissuunnitelma vuosille 2023–2026 on otettu huomioon talousarvioraamin valmistelussa. Sopeuttamissuunnitelman toimet vahvistavat toimintakatetta vuonna 2025 3,58 milj. euroa ja vuonna 2026 2,02 milj. euroa. Toimialojen ja liikelaitosten on valmisteltava ja toimeenpantava talouden sopeuttamistoimet ja huomioitava ne täysimääräisesti talousarvioon. Talouden sopeuttamisen viitekehys ja periaatteet tulee ottaa edelleen huomioon talousarviovalmistelussa.

VOIMASSAOLEVA OHJELMA					
TOTEUMA 2023/ARVIO 24-26	31.12.2023	ARVIO 2024	ARVIO 2025	ARVIO 2026	
Konsernipalvelut	295 000	105 000	60 000	105 000	
Sivistystoimiala	26 800	273 159	592 853	916 504	
Ympäristötekkninen	21 300	58 875	98 875	108 875	
Koulutusliikelaitos	88 000		180 000	45 000	
Mamselli		15 000	45 000	75 000	
Vilake		20 000	20 000	20 000	
YHTEENSÄ	431 100	472 034	996 728	1 270 379	3 170 241
<i>Alkuperäinen ohjelma</i>	<i>897 875</i>	<i>683 799</i>	<i>1 243 193</i>	<i>1 722 038</i>	
SOPEUTTAMISOHJELMAN PÄIVITTÄMINEN - KV 11.6.2024					
SOPEUTTAMISOHJELMAN PÄIVITTÄMINEN		ARVIO 2024	ARVIO 2025	ARVIO 2026	
Konsernipalvelut			642 380	90 000	
Sivistystoimiala			804 700	324 221	
Ympäristötekkninen			749 400	300 000	
Koulutusliikelaitos		149 344			
Mamselli			200 000		
Vesi			188 638	45 004	
YHTEENSÄ		149 344	2 585 118	759 225	3 493 686
KAIKKI YHTEENSÄ	431 100	621 378	3 581 846	2 029 604	6 663 927

TE-uudistus 2025

TE-uudistus muuttaa talouden rakennetta vuodelle 2025. Työllisyyspalveluiden tuottaminen siirtyy valtiolta kuntien vastuulle ja samalla kuntien vastuu työttömyysetuuksien rahoittamisesta kasvaa. Työllisyyspalveluiden ja työttömyysetuuksien rahoittaminen toteutetaan valtionosuusjärjestelmän kautta yleiskatteisena valtionosuusrahoituksena.

Työllisyyspalveluiden järjestäminen ja työttömyysetuuksien taso on arvioitu talousarvioraamiin kustannusneutraalisti. Talouden sopeuttamissuunnitelman päivittämisen yhteydessä tavoitteeksi asetettiin TE-uudistuksen siirtyvien kustannusten ja siirtyvän valtionosuusrahoituksen täysimääräinen tasapainottaminen vuodesta 2025 alkaen.

Kajaanin kaupunki (kaupunki + liikelaitokset)

Ulkoisen tuloslaskelma Kajaanin kaupunki, sisältäen liikelaitokset.

Kajaanin kaupunki						
Peruskaupunki ja liikelaitokset						
Tuloslaskelma (1.000 €) ulkoiset	TP2023	TA 2024	TPE 2024	TA 2025 RAAMI	TS 2026	TS2027
Toimintatuotot	33 609	29 911	29 911	30 451	30 908	31 372
Valmistus omaan käyttöön	636	619	619	619	619	620
Toimintakulut	-159 477	-158 885	-160 385	-167 095	-166 217	-168 710
<i>Toimintakulujen muutos %</i>		0,3	0,9	4,2	-0,5	1,5
TOIMINTAKATE	-125 232	-128 355	-129 855	-136 025	-134 690	-136 718
<i>Toimintakatteen muutos %</i>		2,5	4,6	4,8	-1,0	1,5
Verotulot	81 992	83 342	83 172	85 680	87 793	90 067
Valtionosuudet	47 176	48 665	49 711	54 450	54 139	55 059
<i>Verorahoitus yhteensä</i>	129 168	132 007	132 883	140 130	141 932	145 126
<i>Verorahoituksen muutos %</i>		2,2	2,9	5,5	1,3	2,3
Rahoitustuotot ja -kulut	17 250	8 556	8 091	8 500	8 389	8 189
Vuosikate	21 186	12 209	11 120	12 605	15 631	16 597
Suunnitelmapoistot	-15 895	-16 637	-16 000	-16 000	-16 000	-16 000
Arvon alentumiset	-2 405					
Satunnaiset erät						
Tilikauden tulos	2 886	-4 428	-4 880	-3 395	-369	597
Tilinpäättösiirrot	502	1 557	1 557	1 850	1 468	1 468
Tilikauden yli- / alijäämä	3 388	-2 871	-3 323	-1 545	1 099	2 065

Toimielinکوhtaainen talousarvioraami/toimintakate:

Kajaanin kaupungin TALOUSARVIOARAAMI		TP 2023	TA 2024 muutettu	TP ENN 2024	TALOUSARVIO ARAAMI 2025	Muutos % vs. TPE2024
Sis. ulkoiset ja sisäiset erät						
Konsernipalvelut	Konsernipalvelut	-15 161	-16 593	-16 268	-16 128	-0,9 %
Konsernipalvelut	Kainuun Sote	-1 669				
Konsernipalvelut	Kainuun Liitto	-1 342	-1 347	-1 347	-1 347	0,0 %
Konsernipalvelut	Ympäristöterveydenhuolto	-871	-1 123	-1 123	-1 123	0,0 %
Konsernipalvelut	TE/ henkilöstö & palvelut				-5 818	
Konsernipalvelut	TE / työttömyysetuuskien kasvu				-1 832	
Konsernipalvelut	KLL valtionosuudet avustuksena	-33 955	-35 612	-35 612	-34 190	-4,0 %
Konsernipalvelut	Toimintakate	-52 998	-54 675	-54 350	-60 438	11,2 %
Konsernihallinto	Poistot	-305	-273	-273	-210	-23,1 %
Vuolijoen aluelautakuntToimintakate		-143	-140	-140	-140	0,0 %
Sivistystoimiala	Toimintatuotot	6 049	4 280	4 480	4 692	4,7 %
Sivistystoimiala	Toimintakulut	-85 097	-84 692	-86 417	-87 157	0,9 %
Sivistystoimiala	Toimintakate	-79 048	-80 412	-81 938	-82 465	0,6 %
Sivistystoimiala	Poistot	-624	-863	-750	-750	0,0 %
Ympäristötekkinen	Toimintatuotot	29 642	29 715	29 715	30 204	1,6 %
Ympäristötekkinen	Valmistus omaan käyttöön	636	619	619	619	0,0 %
Ympäristötekkinen	Toimintakulut	-29 334	-30 256	-29 607	-29 735	0,4 %
Ympäristötekkinen	Toimintakate	944	78	728	1 088	49,6 %
Ympäristötekkinen	Poistot	-14 265	-12 564	-12 300	-12 200	-0,8 %
Kajaani peruskaupunki toimintakate		-131 245	-135 149	-135 560	-141 815	4,6 %
Valtionosuudet		47 176	50 527	49 711	54 450	9,5 %
Verotulot		81 992	83 342	83 172	85 680	3,0 %
Rahoitustuotot ja -kulut		18 460	9 386	9 386	9 500	1,2 %
VUOSIKATE		16 383	8 106	6 709	7 815	16,5 %
Poistot ja arvonalentumiset		-15 194	-13 700	-13 323	-13 160	-1,2 %
Satunnaiset tuotot ja -kulut						
Tilikauden tulos		1 189	-5 594	-6 614	-5 345	
Tilinpäätössiirrot		756	673	1 000	1 850	
Tilikauden yli-/alijäämä (+ ylijäämä - alijäämä)		1 945	-4 921	-5 614	-3 495	
Liikelaitosten tulokset						
		TP 2023	TA2024 Muutettu	TP ENN 2024	Talousarvio 2025 (raamin arvio)	
Kajaanin Vesi		836	1 226	1 226	1 350	
Mamselli		315	65	65	100	
Koulutusliikelaitos		949	1 924	1 000	500	
Kaupunki + Liikelaitokset		3 388	-1 706	-3 323	-1 545	

Investointiraami

Investointiesitykset valmistellaan talousarvioprosessin yhteydessä vuosille 2025–2027. Investointien pidemmän aikavälin kestävä taso on, että investoinnit eivät ylitä vuosikatetta. Investointien taso tasapainotetaan vastaamaan kaupungin taloudellista kantokykyä.

Kajaanin kaupungin ja liikelaitosten vuosikate talouden suunnitelmavuosina 2025–2027 on keskimäärin n. 15 milj. euroa. Kajaanin kaupungin ja liikelaitosten vuoden 2025 talousarvion investointimenojen tavoitetaso on yhteensä 15,0 milj. euroa. Peruskaupungin osuus 12 milj. euroa ja liikelaitosten osuus 3 milj. euroa.

Lainakanta ei saa ylittää suunnittelukaudella vuoden 2027 loppuun asti vuoden 2022 tasoa 140 miljoonaa euroa. Tulorahoituksen tulee riittää vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun.

3. Talousarvion tavoitteiden asettaminen

3.1 Kaupunkistrategia

Talousarviossa toimialoille, liikelaitoksille ja tytäryhteisöille asetetaan mitattavat toiminnalliset tavoitteet, joilla toteutetaan kaupunkistrategiaa.

[Kajaani–aikaa elämälle! -kaupunkistrategian](#) tavoitteena on, että vuonna 2026 kajaanilaiset ovat ylpeitä kotikaupungistaan Kainuun menestyvänä maakuntakeskuksena.

Kajaani – aikaa elämälle!

Suuntaamme tulevaisuuteen kolmella teemalla:

1. Menestyvä kaupunki

Olemme kiinnostava kaupunki kotimaisille ja ulkomaisille osaajille. Opiskelijat hakeutuvat Kajaaniin.

2. Lasten ja nuorten kaupunki

Edistämme lasten ja nuorten turvallisuutta sekä yhteisöllisyyttä. Nuorilla on mielekästä tekemistä. Lasten ja nuorten on hyvä kasvaa Kajaanissa.

3. Resurssiviisas luontokaupunki

Käytämme resurssijamme harkitusti, hyvinvointia ja kestävää kehitystä edistävästi.

3.2. Toiminnallisten tavoitteiden määrittäminen, sisäinen valvonta ja riskienarviointi

Kaupunginvaltuuston 28.3.2022 hyväksymän Kajaanin kaupunkistrategian 2023–2026 mukaisesti tasapainoinen talous varmistaa kaupungin elinvoiman.

Kajaanin kaupungin talouden suunnittelua ohjataan seuraavilla talouden tavoitteilla:

- Toimintakatteen kasvu on pienempi tai yhtä suuri kuin verorahoituksen kasvu
- Vuosikate kattaa poistot
- Tilikauden tulos on positiivinen
- Investointien omarahoitusosuus on suurempi kuin 60 %
- Konsernin lainamäärä on pienempi tai yhtä suuri kuin valtakunnan keskiarvo

Lisäksi taloudenhoidon periaatteena on, että investoinnit perustuvat vahvaan harkintaan ja talouden kantokykyyn ja että konserniyhtiöissä toimitaan kuntakonsernin kokonaisuutta huomioon ottaen.

Yllä mainitut tavoitteet ohjaavat taloussuunnittelua. Taloudelliset tavoitteet saavuttamalla varmistetaan kestävä taloudellinen pohja pitkällä aikavälillä.

Toimielimet ja liikelaitokset tallentavat talousarviotavoitteisiin liittyvät tuloskortit TargetorPro-ohjelmassa.

Sisältö	Ohje/Kuvaus
Perustehtävä (TARGETOR)	Hallintosäännön mukainen lyhyt kuvaus toimialan, tulosalueen, liikelaitoksen ja tytäryhtiön tehtävästä (esitetytynä valmiiksi)
Toimintaympäristön muutos, talouden sopeuttamissuunnitelman toteuttaminen ja talousarvion perustelut (TARGETOR)	<p>Toimintaympäristön muutos: (toimialataso)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitkä keskeiset muutosvoimat vaikuttavat toimintaan tulevina vuosina? Muutosvoimat voivat olla vaikkapa taloudellisia, poliittisia, sosiaalisia, ekologisia tai teknologisia, esim. väestö-, talous- ja aluekehitys, lainsäädäntö, arvojen ja elämäntapojen muutokset, teknologian kehitys <p>Talouden sopeuttamissuunnitelman toteuttaminen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Talouden sopeuttamissuunnitelmaan sisältyvien toimenpiteiden ja tavoitteiden määrittäminen talousarviovuodelle. <p>Talousarvion perustelut: (toimialan/tulosalueen tavoitteet)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Esitetään kuntalaisten hyvinvointia ja kunnan elinvoimaisuutta koskevat tavoitteet tehtäväalueella. • Esitetään toiminnan painopisteet ja kehittämistarpeet suunnittelukaudella.
Valtuustoon / johtokuntaan nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet (TARGETOR)	<p>Toimialan/liikelaitoksen/tytäryhtiön kaupunkistrategiaa toteuttavat toiminnalliset tavoitteet.</p> <p>Strategiset teemat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elinvoima ja osaaminen • Lapset ja nuoret • Kestävä kehitys <p>Toiminnallinen tavoite:</p> <p>Toiminnalliset tavoitteet toteuttavat kaupunkistrategiaa. Tavoitteiden on oltava ymmärrettäviä, perusteltuja, myönteisiä ja saavutettavissa olevia. Tavoitteilla on oltava selkeä yhteys siihen, kuka vastaa tavoitteen toteutumisesta, miten se pystytään toteuttamaan ja millä määrärahoilla se toteutetaan.</p> <p>Mittari:</p> <p>Tavoitteita on pystyttävä mittaamaan määrällisesti tai laadullisesti siten, että tavoitteen toteutumista voidaan arvioida.</p> <p>Tavoite 2025:</p> <p>Mittarin tavoite, joka on ko. vuonna saavutettava. Tavoitteen on oltava riittävän haastava, mutta kuitenkin saavutettavissa oleva.</p>

Sisäisen valvonnan suunnitelma (TARGETOR)	Toimialat ja liikelaitokset laativat sisäisen valvonnan suunnitelman sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeen mukaisesti. (Linkki ohjeeseen / Intra) Sisäisen valvonnan toimenpiteiden tulee olla konkreettisia valvontatoimenpiteitä. Toimielimet tunnistavat oman toiminnan kannalta keskeiset sisäisen valvonnan toimenpiteet.
Riskienarviointi (GRANITE)	Riskien arviointi toteutetaan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeen mukaisesti. (Linkki ohjeeseen / Intra) Talousarviossa esitetään kooste merkittävimmistä riskeistä. Riskien arviointi toteutetaan Granite- ohjelmassa ja raportit liitetään talousarvioon riskienhallintakoordinaattorin ja talouspalveluiden toimesta. Tytäryhteisöt esittävät merkittävimmät riskit TargetorPro -tulokorteille.

3.3. Käyttötalouden ja investointien suunnittelu

Talousarvio laaditaan sillä tarkkuudella, että erillisiä käyttösuunnitelmia ei laadita.

Talousarvioluvut syötetään tilitasolla. Määrärahat esitetään verottomina (ALV 0 %), kun toiminnot kuuluvat vähennys- tai palautusoikeuden piiriin.

Toimielimien ja liikelaitosten tulee huolehtia siitä, että kaikki päätöksentekoa koskevat materiaalit on tallennettu asianhallintajärjestelmään sekä taloussuunnitteluohjelmaan.

Toimintatuottojen suunnittelu

Ulkoiset myynti- ja maksutuotot tulee tarkastella kaikilla osa-alueilla ja tehdä tuotteiden ja palveluiden hinnoitteluun indeksikorotukset palvelua/tehtävää keskeisesti kuvaavien indeksien mukaisesti täysimääräisenä.

Peruspalvelujen hintaindeksiennuste vuodelle 2025 on 3,1 %. Tämä julkisten menojen hintaindeksi mittaa valtion- ja kuntatalouden ja menojen hintakehitystä, joten kyseistä indeksiä voi käyttää myynti- ja maksutuottojen määrittämisessä, mikäli palvelua kuvaavia indeksejä ei ole käytettävissä tai indeksejä ei ole sopimusperusteisesti määritetty.

Toimintakulujen suunnittelu

Talousarvion valmistelussa vuodelle 2025 toimintakulut tulee suunnitella kuluryhmittäin, tilitasoisesti. Toimintakulujen suunnittelussa tulee ottaa huomioon hankintasopimusten mukaiset tiedossa olevat hintatasot ja -muutokset. Talousarvion valmistelussa on yksilöitävä palveluiden ostojen, aineiden ja tarvikkeiden ja muiden toimintakulujen suunnittelu tarkalla tasolla. Toimintakulujen suunnittelussa tulee myös etsiä aktiivisesti kustannussäästöjä, jotta yleistä kustannusten kasvua pystytään kompensoimaan ja toteuttamaan sopeuttamissuunnitelman tavoitteita.

Henkilöstösuunnittelu

Henkilöstösuunnittelun tavoitteena on henkilöstökulujen pienentäminen pidemmällä aikavälillä ja henkilöstöressurssien käytön tehostaminen kaupunkitasoisesti. Talousarvion laadinnan yhteydessä tulee läpikäydä ja arvioida henkilöstön tarvetta, määrää ja rakennetta.

Henkilöstösuunnittelussa tulee täysimääräisesti toteuttaa talouden sopeuttamisen mukaisia toimenpiteitä ja eläköityvien hyödyntämisen suunnitelmia. Jokainen täytettävä virka ja työsuhde on harkittava tarkkaan palvelutarpeiden, taloudellisten perusteiden ja reunaehtojen mukaisesti. Henkilöstöä tulee hyödyntää monipuolisesti kaupunkitasoisesti, yli organisaatorajojen. Talousarviossa tulee esittää ja perustella kaikki uudet talousarviovuodelle suunnitellut tehtävät ja virat toimialoittain ja liikelaitoksittain.

Kunta-alan työ- ja virkaehtosopimusten nykyinen sopimuskausi päättyy 30.4.2025. Palkankorotuksiin on arvioitu talousarvioraamissa 2,8 % korotus vuodelle 2025.

Henkilösivukulut vuodelle 2025 on tallennettu taloussuunnitteluohjelmaan valmiiksi. Lomaraha varataan 2025 täysimääräisenä eli 6 % palkkasummasta. Kevan tasausmaksu vuodelle 2025 budjetoidaan keskitetysti talouspalveluiden toimesta Kevan budjetointiohjeen mukaisesti.

Henkilöstökulujen kohdentamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Ensisijaisesti kulut kohdennetaan suoraan toiminnoille eli tuotettavalle palvelulle, prosenttijaossa käytetään olennaisuuden periaatetta. Henkilöstökulujen budjetoinnissa tulee varmistaa, että henkilöstön HTV-määrät ja palkat ovat oikein.

Työterveyshuollon kustannukset ja työterveyshuollon korvaukset budjetoidaan keskitetysti talouspalveluiden toimesta. Toimialojen ja liikelaitosten tulee budjetoida työnohjauspalveluiden kustannukset yksiköilleen tai varata toimialan hallintoon toimialaa koskeva varaus. Henkilöstöpalvelut varautuvat budjetoimalla kriisityönohjauksen osuuden.

Työyksiköiden työhyvinvoinnin edistämiseen Tyky-toimintaan (tilille 444004 TYKY-toiminta) budjetoidaan henkilöstöpalveluiden ohjeen mukaisesti 12 €/hlö työyksiköiden toimesta.

Sisäiset erät

Talousarvioon sisällytetään ulkoiset ja sisäiset erät. Peruskaupungin sisäiset erät syötetään keskitetysti talouspalveluiden toimesta. Sisäiset vuokrat ja tilakeskuksen hallinnoimat ulkoiset vuokrat (*ulkoiset vuokratuotot ja -kulut*) viedään keskitetysti Tilakeskuksen toimittamien tietojen pohjalta talouspalveluiden toimesta.

Kaupungin sisäisten palveluiden veloitusperusteisiin ei tehdä euromääräisiä korotuksia vuodelle 2025. Sisäisten erien määräytymisperusteet ja volyymit tulee tarkastella ja sisäisten erien tasoa alentaa mahdollisuuksien mukaan. Kaupungin sisäisiin ylläpitovuokrien perusteisiin ei tehdä indeksikorotuksia vuodelle 2025. Sisäisten palveluiden, esimerkiksi hallinnon tukipalveluiden palveluveloituksia ei kasvateta, ellei resurssimuutoksista sovita yhdessä toimialan kanssa.

Mahdolliset uudet sisäiset palvelut tulee ottaa huomioon talousarviota laadittaessa.

Kaupungin ja liikelaitosten väliset erät

Talousarvion syötössä käytetään kirjanpidon LLS-tilejä, kun kyse on kaupungin ja liikelaitosten välisistä eristä. LLS Tileille kirjattavat kaupungin ja liikelaitosten väliset erät syötetään keskitetysti talouspalveluiden toimesta.

Kajaanin Mamselli ateria- ja puhtaanapitopalveluiden kustannukset täsmäytetään ja sovitaan yhdessä palveluita myyvän ja ostavan osapuolen kesken. Erät viedään budjettiin keskitetysti talouspalveluiden toimesta.

Kaupungin ja liikelaitosten välisten palveluiden kustannuksia kasvattavia veloitusperusteiden muutoksia ei lähtökohtaisesti tule tehdä vuodelle 2025. Sisäisten erien määräytymisperusteet ja volyymit tulee tarkastella ja sisäisten erien tasoa alentaa mahdollisuuksien mukaan. Kaupungin ja liikelaitosten välisiin sisäisten ylläpitovuokrien perusteisiin ei tehdä indeksikorotuksia vuodelle 2025. Sisäisten palveluiden, esimerkiksi hallinnon tukipalveluiden palveluveloituksia ei kasvateta, ellei resurssimuutoksista sovita yhdessä liikelaitoksen kanssa.

Mahdolliset uudet sisäiset palvelut tulee ottaa huomioon talousarviota laadittaessa

Konsernipalveluiden kustannusten kohdistaminen

Konsernipalveluiden kustannuksia kohdistetaan aiheuttamisperiaatteen mukaisesti toimialoille ja liikelaitoksiin. Konsernipalveluiden kustannusten kohdistaminen arvioidaan talousarvion laadintavaiheessa ja sovitaan yhdessä palveluita myyvän ja ostavan osapuolen kesken.

Konsernipalveluiden kustannuksia kohdistetaan toimialojen ja liikelaitosten talousarvioon seuraavien palveluiden osalta:

- Asianhallintapalvelut: Kokousten ja asioiden valmistelu (henkilöstökulujen osuus)
- Tietohallintapalvelut: KAMIT sopimuksen mukaan, tietohallintopalveluiden mukaiset tehtävät toimialoille ja liikelaitoksiin (henkilöstökulujen osuus)
- Henkilöstöpalvelut: Henkilöstöpalveluiden mukaiset tehtävät (henkilöstökulujen osuus)
- Talouspalvelut: Talouspalveluiden mukaiset tehtävät (henkilöstökulujen osuus)
- Hankintapalvelut: Hankintapalveluiden mukaiset tehtävät (henkilöstökulujen osuus)
- Viestintä ja markkinointi: Viestinnän ja markkinoinnin mukaiset tehtävät (henkilöstökulujen osuus)

Kajaani Infon ja sisäisen asiakaspalvelun kustannukset kohdistetaan toimialoille ja liikelaitoksiin laskennallisina hallinnon vyörytyserinä. Riskienhallintapalveluiden kustannukset kohdistetaan yleishallintoon eikä niitä jaeta toimialoille ja liikelaitoksiin.

Konsernipalveluiden materiaalien, palveluiden ja liiketoiminnan muiden kulujen kustannukset esitetään JHS-kustannuslaskentasuosituksen mukaisesti laskennallisina hallinnon vyörytyserinä toimialojen tuloslaskelmalla.

Investoinnit

Vuoden 2025 investointisuunnittelun lähtökohtana on voimassa oleva taloussuunnitelma 2024–2026. Kaupunki ei pysty rahoittamaan investointeja tulorahoituksella, vaan osa rahoituksesta tapahtuu velkarahoituksella ja sijoitustoiminnan tuotoilla. Tästä syystä kaikki investoinnit on harkittava erityisen tarkkaan.

Investoinnit ovat pysyviä eriä, jotka on tarkoitettu tuottamaan tuloa jatkuvasti useana tilikautena. Käyttöomaisuuden ja muun pysyviin vastaaviin kuuluvan aineellisen omaisuuden hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan poistoina kuluksi.

Aktivoitavia investointimenoja ovat:

- Uudisrakentaminen
- Rakennuksen laajentaminen
- Perusparannus– korjaus, jolla alkuperäistä laatutasoa nostetaan
- Taloudellista pitoaikaa kasvattavat korjausmenot
- Koneiden ja laitteiden uusiminen, esim. hissien täydellinen uusiminen

Investointihankkeita eivät ole:

- Korjausmenot, jotka eivät nosta laatutasoa tai kasvata taloudellista pitoaikaa, esim. vaurioituneen omaisuuden ennalleen saattaminen tai laitteiden teknisestä vanhenemisesta aiheutuneet korjausmenot
- Vaikka menoihin liittyisikin useammalle tilikaudelle kohdistuvia tulo-odotuksia, voidaan korjausmenot kirjanpidossa kirjata joko kokonaan tai osittain kuluksi olennaisuuden periaatetta noudattaen. Kirjanpidossa aktivoinnin edellytyksenä on vastainen tulonodotus (kunnissa käyttö palvelutuotannossa)
- Kuluva käyttöomaisuus, kuten pienkoneet ja laitteet, puhelimet, verhot, lelut ja muut tarvikkeet.

Perusparannukset, uusinvestointien ja irtaimen omaisuuden osalta alle 10 000 euron investoinnit ja hankinnat käsitellään pääsääntöisesti kertapoistoina talousarvion käyttötalousmenona.

Kalustohankinnoissa vain toimipaikan ensikertaiseen kalustamiseen liittyvät hankinnat voidaan käsitellä investointimenona. Täydentäviä hankintoja ei voida enää pitää ensikertaisena kalustamisena, joten ne kirjataan käyttötalouteen.

Kaikki rakennusten ja kiinteiden rakenteiden investointiesitykset tulee valmistella yhteistyössä ympäristötekniikan toimialan kanssa.

Kajaanin kaupungin toimielimien ja liikelaitosten tietohallintoa koskevat investoinnit tulee suunnitella yhdessä Kajaanin kaupungin tietohallinnon kanssa.

Investointimenoja suunnitellessa tulee selvittää myös muut vaihtoehdot toteuttaa investointi. On selvitettävä palveluiden ostamisen mahdollisuudet ja kartoitettava myös muut kohteen rahoitusvaihtoehdot, esimerkiksi leasing -rahoitus.

Investointien suunnittelu toteutetaan budjettivastuullisten toimesta FPM- järjestelmään. Erillistä yhteistä ylläpidettävää investointia Exceliä ei ole. Toimialojen tehtävä on toimittaa etupainotteisesti Sarastialle investointikohteiden avauspyynnöt talousarviovuoden 2025 - ja suunnitelmavuosien 2026–2027 arvioiduista investointikohteista. Tämän jälkeen investointikohteet avautuvat FPM- järjestelmään. Budjettivastuullisten tehtävä on FPM- järjestelmässä talousarvioprosessin 2025 ajan päivittää mahdollisesti muuttuvia suunnitelmia.

4. Kaupungin liikelaitokset

Liikelaitoksen talousarviossa noudatetaan samoja talousarvioperiaatteita kuin peruskunnan talousarviossa. Talousarvio laaditaan kalenterivuodeksi ja taloussuunnitelma laaditaan vähintään kolmeksi vuodeksi eteenpäin.

Liikelaitoksen johtokunnan on valmisteltava liikelaitoksen talousarvio ja – suunnitelma ja esitettävä se valtuustolle tässä ohjeessa esitetyillä perusteilla ja aikataulussa. Johtokunnan esitys liitetään osaksi kaupunginhallituksen esitystä talousarvioksi ja suunnitelmaksi valtuustolle.

Liikelaitoksen talousarviossa on tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosa. Niissä esitetään liikelaitokselle asetettavat tavoitteet ja niiden toteutumista mittaavat tunnusluvut, talousarvioperustelut ja budjettilaskelmat.

Liikelaitokset syöttävät talousarvio- ja -suunnitelmätiedot tämän ohjeen mukaisesti.

Liikelaitosten sitovat tavoitteet:

Kajaanin Mamselli

- tuottovaatimus: peruspääoman korko 4 % (12 000 €)
- tilikauden ylijäämä ennen varauksia > 0 euroa

Kajaanin Vesi

- tuottovaatimus: peruspääoman korko 4 % (785 636 €)
- vuosittaiset normaalit korvaus- ja ylläpitoinvestoinnit katetaan tulorahoituksella

Kajaanin Kaupungin Koulutusliikelaitos

- tuottovaatimus: peruspääoman korko 4 % (30 000 €)
- tilikauden ylijäämä ennen varauksia > 0 euroa

5. Tytäryhteisöt

Tytäryhteisöille asetetaan seuraavat sitovat tavoitteet:

Kajaanin Teknologiakeskus Oy

- Vuokrausasteen tavoitetaso 95 prosenttia
- Tilikauden tulostavoite > 0

Loiste Oy

- Osingonmaksu omistajille vähintään edellisvuosien korkotuottojen tasolla
- Yhtiön arvon jatkuva parantaminen

Kajaanin Energiatuotanto Oy

- Yhtiön toiminnan kehittäminen ja yhtiön arvon jatkuva parantaminen

Kainuun Voima Oy

- Yhtiön toiminnan kehittäminen ja yhtiön arvon jatkuva parantaminen

Kiinteistö Oy Kajaanin Pietari

- Tilikauden tulostavoite > 0
- Vuokrausasteen nostaminen > 93,5 prosenttiin (pidemmällä aikavälillä tavoite 98 %)
- Vuokrasaatavat < 2,5 prosenttia vuokratuotoista

Asunto Oy Kajaanin Sammonkaaren Pietari

- Tilikauden tulostavoite > 0
- Vuokrausaste 100 %
- Vuokrasaavat < 2,5 prosenttia vuokratuotoista

Kiinteistö Oy Kajaanin Lohtajan Palvelukeskus

- Tilikauden tulostavoite > 0

Kajaanin Ammattikorkeakoulu

- Tilikauden tulostavoite > 0
- Rahoituspohjan vahvistaminen

Edukai Oy

- Tilikauden tulostavoite > 0

Tytäryhteisöt

Tytäryhteisöt tallentavat talousarviotavoitteisiin liittyvät tuloskortit TargetorPro-ohjelmassa. (kpl 4.2. ohje)

- Perustehtävä
- Toimintaympäristön muutos ja talousarvion perustelut
- Valtuuston nähden sitovat tavoitteet
- Kaupunkistrategiaa toteuttavat toiminnalliset tavoitteet
- Riskienarviointi

Taloustietoina toimitetaan liikevaihdon ja tilikauden tuloksen kehitys vuosilta 2022–2023, ennuste vuodelle 2024 ja talousarvio vuodelle 2025 sekä henkilöstön määrän kehitys vuosille 2021–2026. (liitteenä)

Tytäryhteisöjen käsittelemien talousarviotavoitteisiin liittyvien tuloskorttien tulee olla valmiita ja tallennettuina ohjelmaan **4.10.2024 mennessä**. Tytäryhteisöjen tulee käsitellä tavoitteet yhtiöiden hallituksissa.

6. Kuntayhtymät ja niiden liikelaitokset

Kuntayhtymille asetetaan seuraavat sitovat tavoitteet:

Kainuun jätehuollon kuntayhtymä

- Osuuksia vastaava peruspääoman korko

Kainuun Liitto

- Kajaanin maksuosuus korkeintaan talousarvioraamin 1,347 milj. euroa mukainen
- Osuuksia vastaava peruspääoman korko

7. Talousarvion valmisteluajataulu

Kesäkuu

- 11.6.2024 Kaupunginvaltuusto: Talouden sopeuttamissuunnitelma
 18.6.2024 Kaupunginhallitus: Talousarvion 2025 ja taloussuunnitelman 2026–2027 raamin ja laadintaohjeen hyväksyminen

Elokuu

- 15.8.2024 TEAMS: Talousarvio-koulutus klo 14–15.30
 8/2024 FPM: Talousarvion valmistelu. Käyttötalouden ja investointien määrärahojen tallennus
 8/2024 TARGETOR PRO: Talousarviotavoitteiden määrittäminen ja kirjaus, sisäisen valvonnan suunnitelma
 8/2024 GRANITE: Riskien arviointi ja -hallinta elokuun aikana

Syyskuu

- 9/2024 Toimielimien ja liikelaitosten talousarvio- ja taloussuunnitelmaesitysten tarkastelu ja viimeistely
 12.9.2024 Kaupunginvaltuuston talousarvioseminaari
 30.9.2024 Lautakuntien ja johtokuntien talousarvio- ja taloussuunnitelmaesitykset

Lokakuu

- 1.10.2024 Laajan johtoryhmän talousarvioseminaari
 4.10.2024 Tytäryhteisöjen talousarvioesitysten toimittaminen kaupunginhallitukselle
 9.–10.10.24 Kaupunginhallituksen seminaari: Talousarvioluonnoksen 2025 esittely kaupunginhallitukselle
 22.10.2024 Kaupunginhallitus: Vuoden 2025 kunnallisvero- ja kiinteistöveroprosenttiesitykset
 25.10.2024 Tytäryhteisöjen talousarvioesitysten käsittely konsernijaostossa
 30.10.2024 Yhteistyötoimikunta: Talousarvion esittely

Marraskuu

- 5.11.2024 Kaupunginvaltuusto: Vuoden 2025 kunnallisvero- ja kiinteistöveroprosenttien määrääminen
 7.11.2024 Kaupunginjohtajan talousarvioesitys, lehdistötilaisuus
 12.11.2023 Kaupunginhallitus: Talousarvion 2025 ja taloussuunnitelman 2026–2027 hyväksyminen ja esitys valtuustolle

Joulukuu

- 10.12.2024 Kaupunginvaltuusto: Talousarvion 2025 ja taloussuunnitelman 2026–2027 käsittely ja hyväksyminen
 12/2024 Liikelaitosten lopullisten talousarvioiden hyväksyminen valtuuston sitovien tavoitteiden pohjalta

Lisätietoja:

Talousarvion laadintaohje, päätöksenteko ja aikataulu:

talousjohtaja Joni Partanen puh. 044 421 4300, joni.partanen@kajaani.fi

Taloussuunnitteluohjelman käyttö, budjetointi ja tilipuitteet sekä TargetorPron käyttö:

talouspäällikkö Jaana Karhunen puh. 040 548 8465 jaana.karhunen@kajaani.fi

controller Erja Niittyviita puh. 040 539 2636 erja.niittyviita@kajaani.fi

controller Heidi Manninen, puh. 044 7147 683, heidi.manninen@kajaani.fi

controller Sauli Pietikäinen, puh. 044 710 0458, sauli.pietikainen@kajaani.fi

Talousarvion tavoitteiden asettaminen sekä Targetor Pron käyttö:

kehityspäällikkö Tuula Romppanen, puh. 044 710 0231, tuula.romppanen@kajaani.fi

Talonrakennusinvestoinnit, investointisuunnitelma:

toimitilapäällikkö Markku Haverinen, puh. 044 710 0302, markku.haverinen@kajaani.fi

Henkilöstösuunnittelu:

henkilöstöjohtaja Jyrki Komulainen puh. 044 714 7551, jyrki.komulainen@kajaani.fi

Tietohallinto:

tietohallintojohtaja Kari Myöhänen, puh. 044 710 0306, kari.myohanen@kajaani.fi

Riskienhallinta, Granite-ohjelman käyttö:

riskienhallintakoordinaattori Teemu Korhonen, puh. 044 421 4121, teemu.korhonen@kajaani.fi